

Σκέψου παγκόσμια, ψήφισε προσωπικά

ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΚΑΤΗ*

Σκέψου παγκόσμια-δράσε τοπικά! Γεννημένη από το Σκωτσέζο χωροτάκτη *Patrick Geddes* στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η φράση έμελλε να γίνει σύνθημα του οικολογικού κινήματος τη δεκαετία του '80 και να φιγουράρει πάνω στα μαθητικά μας τετράδια, όταν παιδιά ακόμη αφελώς πιστεύαμε πως θα αλλάξουμε τον κόσμο... Τότε, στην προ- διαδικτυακή εποχή, η οικολογία ήταν στην Ελλάδα απλά μια ενδιαφέρουσα ιδεολογία, μια νέα άγνωστη κουλτούρα που λίγοι αντιλαμβάνονταν.

Σήμερα, μισό αιώνα μετά, στη διαδικτυακή εποχή της ταχύτατης πληροφόρησης, η οικολογία δεν είναι πια άγνωστη λέξη. Έχει μπει απρόσκλητη στη ζωή μας και την έχει βίαια αλλάξει. Μεγαπυρκαγιές, πλημμύρες, καύσωνες, COVID19...γνωστές πια καταστάσεις στην Ελληνική και παγκόσμια κοινωνία. Άγνωστες ακόμη, αλλά εξίσου δυσχερείς καταστάσεις έπονται, όπως η ενεργειακή φτώχεια, η λειψυδρία και η επισιτική ασφάλεια, η περιβαλλοντική μετανάστευση με τεράστια αναμενόμενα κύματα κλιματικών προσφύγων από το νότο που θα εισρέουν στην Ευρώπη προς επιβίωση. Πόσο ψηλά βρίσκονται οι στρατηγικές αντιμετώπισης αυτών των καταστάσεων στην πολιτική ατζέντα των κομμάτων που καλούμαστε να ψηφίσουμε; **Έχουν διαμορφώσει πραγματικά ισχυρή περιβαλλοντική πολιτική ατζέντα;** Η ιστορία καταδεικνύει πως κάθε μεγάλη κοινωνική αλλαγή έρχεται από τη βάση: όσο θα ισχυροποιείται η επίγνωση του Έλληνα ψηφοφόρου επί της σοβαρότητας της οικολογικής κρίσης, τόσο θα δυναμώνει η κοινωνική απαίτηση για την εφαρμογή πράσινων πολιτικών, και τόσο η προστασία του περιβάλλοντος και η οικονομική πολιτική αποκλειστικά με όρους αειφορίας θα ανεβαίνουν στην κορυφή των προεκλογικών δεσμεύσεων. Αν αναμένουμε η συλλογική συνειδητότητα να αναπτυχθεί βιωματικά, μέσω αρνητικών εμπειριών οικολογικής καταστροφής, έχουμε ήδη ηττηθεί. Στην Ελλάδα, σε ένα από τα παγκόσμια **κέντρα βιοποικιλότητας**, οι πράσινες πολιτικές έχουν αρχίσει να μπαίνουν στα πολιτικά προγράμματα των μεγάλων κομμάτων, χωρίς όμως να αποτελούν κεντρική πολιτική προτεραιότητα.

Κινούνται στο πλαίσιο της **Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας**, ορόσημο στην Ευρωπαϊκή πολιτική σκηνή, η οποία αναγνώρισε έστω και καθυστερημένα την οικολογική κρίση, δηλαδή την απώλεια της βιοποικιλότητας και την κλιματική αλλαγή, ως απειλή για την ύπαρξη της Ευρώπης και του κόσμου. Δεσμεύτηκαν οι Ευρωπαίοι ηγέτες, ότι η Ευρώπη θα γίνει η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος έως το 2050, δηλαδή πως οι καθαρές εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου θα είναι μηδενικές σε τριάντα χρόνια. Οι χρηματοδοτήσεις αδρές για αυτό τον σκοπό. Την ίδια στιγμή στην Ελλάδα, αντί να υπάρξει διακομματικός σχεδιασμός και εφαρμογή μιας στρατηγικής ταχείας μείωσης των εκπομπών στον τομέα της πρωτογενούς παραγωγής, της κατανάλωσης, των κτηρίων, της βιομηχανίας, και των μεταφορών, δίνονται ερευνητικές άδειες για την αξιοποίηση νέων **κοιτασμάτων υδρογονανθράκων**. Πώς συνάδουν οι εξορύξεις υδρογονανθράκων με την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία; Και γιατί ανέχεται αν όχι υποστηρίζει η Ευρωπαϊκή Ένωση αυτήν την άκρως αντιφατική εθνική μας πολιτική; Η ερώτηση είναι ρητορική και τα συμπεράσματα δικά σας.

Αναπόσπαστο κομμάτι της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας είναι η **Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τη Βιοποικιλότητα**, με βάση την οποία η Ελλάδα θα πρέπει να εντάξει σε καθεστώς προστασίας το 30% της

επικράτειά της, να διατηρήσει όλα (100%) τα πρωτογενή ώριμα δάση της και να προστατεύσει αυστηρά το 10% της επικράτειάς της ως ζώνη ήσσονος ή μη ανθρωπογενούς παρέμβασης. Το χερσαίο δίκτυο προστατευόμενων περιοχών του δικτύου [Natura 2000](#) το έχουμε σχεδόν ολοκληρώσει (~28%), ενώ το θαλάσσιο δίκτυο επεκτείνεται (~20%). Το κτηματολόγιο που θα έπρεπε να αναρτηθεί τριάντα χρόνια πριν, τώρα ολοκληρώνεται. Οι χρήσεις γης εντός των προστατευόμενων περιοχών και οι ζώνες αυστηρής προστασίας δεν έχουν ακόμη θεσμοθετηθεί με Π.Δ., το παλιό χωροταξικό για τις Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (ΑΠΕ) έχει καταγγελθεί από την Κομισιόν και το νέο αναμένεται... Είναι ευθύνη όλων των κυβερνήσεων των τελευταίων σαράντα ετών η **συνειδητή καθυστέρηση των ουσιαστικών πολιτικών προστασίας της φύσης** και η διασπάθιση των σχετικών κονδυλίων, διαμορφώνοντας ένα ασαφές θεσμικό περιβάλλον, όπου η «ανάπτυξη», ήτοι η διείσδυση επενδύσεων και τεχνητών επιφανειών μέσα στην καρδιά της ελληνικής φύσης και η καταστροφή του ελληνικού ορεινού και νησιωτικού τοπίου προχωρούσε και προχωρά ταχύτατα με μόνο εμπόδιο τις αντιδράσεις των πολιτών και ενίοτε την ασπίδα του Συμβουλίου της Επικρατείας. Γιατί θα πρέπει οι πολίτες να υποβάλλονται στην επίπονη και κοστοβόρα διαδικασία των καταγγελιών; Δεν είναι το κράτος θεματοφύλακας του Συντάγματος που προβλέπει ότι «Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός»; Πώς θα αισθανθούν οι πολίτες ασφαλείς σε ένα κράτος δικαίου; Και πώς θα προσέλθουν στις κάλπες με χαρά, στην απώτερη γιορτή της δημοκρατίας;

Οι σημερινές περιβαλλοντικές πολιτικές που προωθούνται σχετίζονται ως επί το πλείστο με νέες αγορές. Η κλιματική αλλαγή, είναι η τρίτη κατά σειρά σπουδαιότητας απειλή για τη βιοποικιλότητα, με την καταστροφή των βιοτόπων (αλλαγή χρήσης γης) και την υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων να υπερτερούν, με βάση την παγκόσμια αναφορά της Διακυβερνητικής Πλατφόρμας για τη Βιοποικιλότητα και τις Οικοσυστημικές Υπηρεσίες (IPBES) και την αντίστοιχη αναφορά για τη ζοφερή κατάσταση του περιβάλλοντος στην Ευρώπη ([SOER 2020](#)). Η προστασία της βιοποικιλότητας δεν έχει ενσταλλαχθεί στη συνείδηση του μέσου Έλληνα πολίτη ως ανάγκη, ούτε έχει ενσωματωθεί στο εκπαιδευτικό μας σύστημα. Προφανώς ο περιορισμός των επενδύσεων και έργων υποδομής στα φυσικά οικοσυστήματα, η μείωση της ρύπανσης του εδάφους, της κατανάλωσης ή των εισαγωγών κρέατος δεν είναι δημοφιλείς πολιτικές, και δεν προωθούνται όπως οι κλιματικές πολιτικές που συνδέονται με νέες τεχνολογίες και νέα τεράστια χρηματοδοτικά πακέτα, θέτοντας πάλι την οικονομική ανάπτυξη ως πρώτη προτεραιότητα. Ελάχιστες είναι οι εξαιρέσεις, όπως η ένταξη σε καθεστώς αυστηρής προστασίας ορισμένων από τις πλέον παρθένες άγριες φυσικές περιοχές της Ελλάδας από την νυν κυβέρνηση ως «[Περιοχές Άνευ Δρόμων](#)». Αμφίσημη η αντιμετώπιση: αμέριστη στήριξη από τα διεθνή επιστημονικά δίκτυα, εναγκαλισμός από τις τοπικές κοινωνίες για την προστασία του τοπίου και του συναφούς επιθυμητού μοντέλου ήπιας τοπικής ανάπτυξης, αρνητισμός από τους υποστηρικτές της μαζικής ανάπτυξης ΑΠΕ, αμηχανία από τα κόμματα της αντιπολίτευσης, καχυποψία από την κοινωνία των πολιτών λόγω της περιορισμένης έκτασης (οκτώ βουνά) και του προσωρινού χαρακτήρα της νομοθεσίας.

Απαιτείται η **ευρύτερη κοινωνική στήριξη** τέτοιων πολιτικών με επίκεντρο την προστασία της Ελληνικής φύσης για την ενθάρρυνση της ευρείας πολιτικής εφαρμογής τους. Απαιτείται **διακομματική συμφωνία** για την εφαρμογή κοινής περιβαλλοντικής πολιτικής από όλες τις κυβερνήσεις, με βάση την επιστήμη και όχι το πολιτικό κόστος. Είναι η στιγμή να ζητήσουμε ως πολίτες κοινό σχεδιασμό των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα χωρίς βλάβη στη φύση, εφαρμογή στην πράξη της **κυκλικής οικονομίας**, ουσιαστική προστασία της ελληνικής βιοποικιλότητας και των οικοσυστημικών της υπηρεσιών στη βάση γενναίων πολιτικών όπως «[Half-Earth Project](#)», σχεδιασμό των χρήσεων γης, ενεργειακή και χωροταξική πολιτική, καθώς και αειφορική πολιτική χρήσης των φυσικών πόρων σε εθνικό επίπεδο. Απαιτείται γνώση, συνεργασία, τόλμη και ταχύτητα. Θα το πετύχουμε ποτέ στην Ελλάδα;

Σε παγκόσμια κλίμακα δεν το πετύχαμε. Η πρόσφατη **συνδιάσκεψη κορυφής (COP15)** το Δεκέμβριο του 2022 για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας κρίσης της βιοποικιλότητας κατέληξε σε ένα πλαίσιο δράσεων (**Kunming-Montreal Global Biodiversity Framework**) με λίγες σαφείς και ποσοτικά μετρήσιμες δεσμεύσεις, έπειτα από αλεπάλληλες συγκρούσεις. Είναι ένα βήμα – ένα προϊόν συμβιβασμού. Η ρίζα του προβλήματος είναι η αντίληψη του χρόνου. Οι εξελικτικοί μηχανισμοί της φύσης λειτουργούν σε ένα βήμα χρόνου δεκάδων χιλιάδων ετών, ο μέσος άνθρωπος λειτουργεί με χρονικό ορίζοντα αιώνων, αθροίζοντας την περίοδο της ζωής του και αυτής των παιδιών του, και ο μέσος πολιτικός με ορίζοντα τετραετίας. Δεν έχουμε σοβαρές ελπίδες να ανατρέψουμε την κατάσταση του πλανήτη, αν δεν αλλάξουμε το χρονικό ορίζοντα σκέψης μας και άρα τις προτεραιότητές μας. Η συνδιάσκεψη κορυφής έλαβε ελάχιστης δημοσιότητας στην Ελλάδα, βλέπετε συνέπιπτε με το παγκόσμιο κύπελλο ποδοσφαίρου στο Κατάρ...

Είναι στη φύση του ανθρώπου να αρνείται την αποδοχή του κακού, να πείθει τον ψυχισμό του πως η καταστροφή δεν θα συμβεί. Πως η νέα τεχνητή νοημοσύνη και εν γένει η τεχνολογία θα παρέχει λύσεις. Πως ο άνθρωπος θα δαμάσει για άλλη μια φορά τη φύση και θα νικήσει, όπως αντιμετώπισε τον COVID19 με ελάχιστες απώλειες. Τα **αίτια της εξάπλωσης των ζωνόσων** που είναι άρρηκτα συνδεδεμένα με την οικολογική κρίση όμως δεν αντιμετωπίστηκαν, άρα νέες πανδημίες έπονται. Η εποχή των 12 άθλων του Ηρακλή έχει περάσει, η «τεχνο-αλαζονία» και η ευφυία μας δεν θα μας σώζουν πάντα. Δεν ρισκάρουμε πια μόνο την οικονομική μας ευμάρεια. **Ρισκάρουμε** τη ζωή των επόμενων γενεών.

Η ψήφος μας, η **υπέρτατη έκφραση της δημοκρατίας**, είναι ο τρόπος επικρότησης ή απόρριψης πολιτικών-πρότερων και μελλοντικών. Ας ενημερωθούμε για το περιβαλλοντικό πρόγραμμα όλων των κομμάτων στις εκλογές και ας εισάγουμε στη σκέψη μας το παγκόσμιο γίνεσθαι και το μέλλον των επερχόμενων γενεών πριν ασκήσουμε το εκλογικό μας δικαίωμα. Το σύνθημα «σκέψου παγκόσμια, ψήφισε προσωπικά» είναι σήμερα πιο επίκαιρο από ποτέ.

* Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων